

บทที่ 3

วิธีปฏิบัติในการจับและมาตรการในทางปฏิบัติภายหลังการจับ

3.1 วิธีปฏิบัติในการจับ

ก่อนที่จะได้พิจารณาวิธีปฏิบัติในการจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเห็นสมควรนำเอาวิธีปฏิบัติในการจับของต่างประเทศมากล่าวไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เปรียบเทียบ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสหพันธ์มาเลเซีย มาตรา 15(1) บัญญัติไว้มีใจความว่า "ในการจับนั้น ให้นายตำรวจหรือบุคคลที่จะทำการจับอื่นใดจะต้องตัวบุคคลที่จะถูกจับอย่างจริงจัง หรือกักขังร่างกายบุคคลที่จะถูกจับไว้ นอกจากว่าบุคคลที่จะถูกจับนั้นได้ยอมเข้าอยู่ในความควบคุมดูแลโดยถ้อยคำหรือการกระทำ" และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฟิลิปปินส์มาตรา 2 (Rule 109, Rules of Court) บัญญัติไว้ว่า "การจับยอมทำได้โดยการขีตหน้างตัวบุคคลผู้ที่จะถูกจับไว้อย่างแท้จริง หรือโดยการที่บุคคลนั้นยินยอมเข้าอยู่ในความควบคุมดูแลของบุคคลที่ทำการจับ¹

ในคดี Lawrence V. Buxton (1889) ศาลสูงของรัฐ North Carolina กล่าวว่า "วิธีที่แน่นอนที่สุดในการจับ ก็คือ การขีตตัว

---

¹ไพจิตร บุญพันธุ์, "จับ", หน้า 4-5.

(actual seizure) บุคคลผู้จะถูกจับ แต่ในเรื่องนี้ไม่จำเป็น ถ้าบุคคลผู้ถูกจับอยู่ในความควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานก็เป็นการเพียงพอแล้ว ส่วนการใช้กำลังยึดตัวอย่างแท้จริงนั้น อาจใช้ได้เมื่อมีความจำเป็นเจ้าพนักงานไม่จำเป็นต้องแตะต้องตัวบุคคลที่จะถูกจับ เพื่อจะทำให้การจับกุมมีผล แต่เจ้าพนักงานจะต้องมีหรือตั้งใจที่จะต้องมีการควบคุมตัวบุคคลที่จะถูกจับนั้น ที่ว่ามานี้ดูเหมือนว่า จะพอแก่การที่จะถือว่าเป็นการจับที่สมบูรณ์ (valid arrest) ได้แล้ว ถ้าเจ้าพนักงานตั้งใจที่จะทำการจับกุมทันที และบุคคลที่จะถูกจับได้ยอมรับและยอมจำนนอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานผู้นั้น ดังนี้ย่อมเป็นการเพียงพอที่จะถือว่าเป็นการจับได้แล้ว เพราะเจ้าพนักงานได้ควบคุมตัวบุคคลที่จะถูกจับแล้ว (get the custody and control of the person of the party) แต่ถ้าหากไม่มีการยึดตัว (actual seizure of the person) ผู้ที่จะถูกจับอย่างแท้จริง เจ้าพนักงานต้องมีความตั้งใจที่จะทำการจับและมีอำนาจในขณะนั้นที่จะควบคุมบุคคลที่ถูกจับ ดังนี้ ถ้าเจ้าพนักงานเข้าไปในห้องและบอกกล่าวแก่บุคคลที่อยู่ในห้องนั้น ที่จะถูกจับว่าตนจับกุมแล้วและปิดประตูห้อง ดังนี้ย่อมถือว่าเป็นการจับกุมแล้ว อย่างไรก็ตาม ถ้าเจ้าพนักงานมีอำนาจในขณะนั้น และเจตนาตั้งใจที่จะทำการจับกุมและบุคคลที่จะถูกจับกุมยอมจำนนต่อการจับ ยินยอมอยู่ใต้บังคับของเจ้าพนักงาน ย่อมเป็นการเพียงพอ การที่เจ้าพนักงานแตะต้องตัวบุคคลที่จะถูกจับนั้นไม่เป็นการจับเสมอไป ดังนั้นถ้าเจ้าพนักงานพบบุคคลที่จะจับได้จับมือกัน ไม่มีการพูดอะไรกันอีกเกี่ยวกับการจับ ไม่มีการพูดว่าตนตั้งใจจะจับกุมหรือยินยอมให้จับ ดังนี้ก็ย่อมไม่เป็นการจับ เพราะเจ้าพนักงานและบุคคลที่จะถูกจับไม่มีความตั้งใจเช่นนั้น แต่ถ้าหากเจ้าพนักงานและบุคคลที่จะถูกจับนั้นพบกันเจ้าพนักงานแจ้งต่อผู้ที่จะถูกจับว่าได้จับกุมเขาแล้ว และเจ้าพนักงานแจ้งให้ผู้ที่จะถูกจับไปพบคนที่สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งในเวลาใดเวลาหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนี้ก็ย่อมเพียงพอที่จะถือว่าเป็นการจับกุมแล้ว ถ้าเจ้าพนักงานและบุคคลที่จะถูกจับนั้นตกลงและมีความตั้งใจเช่นนั้น ทั้งนี้เป็นเพราะเจ้า

พนักงานตั้งใจที่จะจับกุม และบุคคลที่จะถูกจับนั้นยินยอมอยู่ในความดูแลของ
เจ้าพนักงานและภายใต้การควบคุม (Custody) ของเจ้าพนักงาน"²

สำหรับประเทศไทยนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 83 ได้วางหลักเกี่ยวกับการจับไว้ดังนี้ :

"ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป

ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้นั้น"

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของมาตราดังกล่าวนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าในการจับนั้น กฎหมายได้กำหนดวิธีปฏิบัติเป็นขั้นตอนไว้เป็นอย่างดี ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นไว้ว่า กฎหมายให้กระทำโดยละม่อม³ กล่าวคือ วรรคแรกเป็นการวางหลักปฏิบัติในการจับ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นวิธีปฏิบัติในกรณีปกติทั่วไป ส่วนวรรคสองเป็นวิธีปฏิบัติในกรณีพิเศษเมื่อมีพฤติการณ์ต่าง ๆ ดังที่บัญญัติไว้ ซึ่งจะได้ศึกษาโดยละเอียดดังต่อไปนี้

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 6-7.

³ ดร.คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 87.

3.1.1. วิธีปฏิบัติในกรณีปกติทั่วไป

โดยปกติแล้วผู้จับจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่บัญญัติไว้ใน
วรรคแรกของมาตรา 83 ดังนี้

1) แจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ

การแจ้งตามความหมายนี้จะต้องเป็นการแจ้ง
ให้ชัดเจนว่าบุคคลผู้ที่จะถูกจับนั้น จะต้องถูกจับและจะต้องตกอยู่ในความควบคุมหรือปฏิบัติตามคำสั่งของผู้จับ แต่ไม่จำเป็นจะต้องใช้ถ้อยคำว่า "ต้องถูกจับ" เสมอไป อาจใช้ถ้อยคำอื่นที่แสดงความหมายตนเองเดียวกัน เช่น "ผมขอจับคุณ" หรือ "คุณถูกจับแล้ว" ก็ได้ ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้วเมื่อศึกษาเกี่ยวกับความหมายของคำว่า "จับ" ในบทที่ 2

ในเรื่องนี้ แนวความคิดของนักนิติศาสตร์ในต่างประเทศเห็นว่า⁴ ในการจับนั้น ผู้จับควรจะแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับว่าเขาต้องถูกจับทุกครั้งเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงเจตนาของผู้จับไปให้ผู้ที่ถูกจับทราบ มิฉะนั้นแล้วผู้จะถูกจับอาจจะอ้างเหตุต่อสู้หรือขัดขวางการจับนั้นได้ ดังคำพิพากษาคดี Daniel V. State Fla. App., 132 So. 2d 312 (District Court of Appeal of Florida, 1961) แต่ในกรณีดังต่อไปนี้ผู้จับไม่จำเป็นจะต้องแจ้ง คือ

---

⁴ John N. Ferdico, Criminal Procedure for the Law Enforcement Officer, pp.19-20.

1. เมื่อการแจ้ง เช่นนั้น จะทำให้เกิดอันตราย
แก่ผู้จะจับ

2. เมื่อการแจ้ง เช่นนั้น จะทำให้เกิดผลในทาง
ตรงข้ามกล่าวคือแทนที่จะทำให้เกิดผลได้โดยละมุนละม่อม แต่กลับจะทำให้
เกิดการต่อสู้ขัดขวางขึ้น เช่น แทนที่จะแจ้งว่าจะจับหรือทำการจับ อาจจะทำ
เป็นเหตุไปที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เป็นต้น

3. เมื่อผู้ที่จะถูกจับกำลังกระทำความผิดอยู่
เช่นที่เคยมีคำวินิจฉัยของศาลในคดี Squadrito V. Griebisch, 1 N.Y.
2d 471, 154 N.Y.S. 2d 37, 136 N.E. 2d 504 (New York
Court of Appeals, 1956)

4. เมื่อผู้ที่จะถูกจับกำลังหลบหนีหรือจะหลบหนี

นักนิติศาสตร์ในประเทศไทยได้อธิบายไว้ว่า การกำหนดให้
แจ้งแก่ผู้ถูกจับว่าเขาจะต้องถูกจับ จำต้องกระทำเมื่อพฤติการณ์ในการจับกุม
เปิดโอกาสให้ผู้จับกระทำเช่นนั้นได้ แต่ถ้าเป็นที่เห็นได้ว่าการแจ้งไม่เกิดผล
หรือเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติผู้จับก็ไม่จำเป็นต้องแจ้ง แต่เคยมีคำพิพากษา
ฎีกาที่ 636/2512 วินิจฉัยว่า การที่เจ้าพนักงานตำรวจเข้าจับจำเลยทันทีที่
พบตัวโดยมิได้แจ้งข้อหาแก่จำเลยก่อนทำการจับกุม เป็นการกระทำที่ไม่ปฏิบัติ
ให้ถูกต้องตามกฎหมายเมื่อจำเลยไม่ยอมไปทันทีตามคำสั่ง จะเรียกว่าขัดขึ้น
คำสั่ง เจ้าพนักงานไม่ได้⁵

⁵ศ.คณิ่ง ภาไชย, วิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 200.

สำหรับปัญหานี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่ากฎหมายบังคับให้
ผู้จับจะต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับว่าเขาจะต้องถูกจับทุกครั้ง ยกเว้นแต่เมื่อมี
พฤติการณ์พิเศษ คือผู้จะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนี
หรือพยายามจะหลบหนี ผู้จับจึงไม่จำเป็นต้องแจ้งดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 83
วรรคสอง ซึ่งจะได้ศึกษาในรายละเอียดต่อไป มิฉะนั้นแล้วถือได้ว่าผู้จับมิ
ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้ การจับนั้นจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย
และผู้ถูกจับมีสิทธิและอำนาจที่จะทำการต่อสู้หรือขัดขวางได้

2) สั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่าย
ปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ

ขั้นตอนปฏิบัติในการจับขั้นตอนที่ (2) นี้คือขั้นตอน
ที่จะทำให้การจับกุมมีผลโดยที่ยัง ไม่ต้องมีการแตะต้องตัว หรือยึดตัวของผู้ที่จะ
ถูกจับอย่างแท้จริง (actual seizure of the person) กล่าวคือ เป็น
เพียงการที่ผู้จับออกคำสั่งให้ผู้จะถูกจับยอมปฏิบัติตาม ดังนั้นถ้าผู้ที่จะ
ถูกจับยอมรับปฏิบัติตามคำสั่งของผู้จับแล้ว การจับก็มีผลสมบูรณ์ (valid
arrest) ไม่ว่าผู้ถูกจับจะไปที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครอง หรือ
ตำรวจพร้อมด้วยผู้จับหรือไปโดยลำพังตนเอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1155/2505 ร้อยตำรวจตรีผู้
จับได้เข้าจับจักษยานที่จำเลยชื่ออยู่ไว้แล้วแจ้งขอให้ทราบ และว่าจำเลย
อยู่ในระหว่างควบคุมตัวแล้ว ขอให้ไปที่สถานีตำรวจ ดังนี้ถือได้ว่าเป็นการ
จับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2357/2522 เพียงแต่เจ้า
พนักงานตำรวจบอกผู้ต้องหาว่าถูกจับในข้อหาไม้แบริรูปผิดกฎหมายและให้ผู้
ต้องหาไปสถานีตำรวจพร้อมกับตน ก็ถือได้ว่าเป็นการจับตามกฎหมายแล้ว

3) จับตัวผู้ที่จะถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่าย

ปกครองหรือตำรวจ

กรณีนี้คือ กรณีที่ผู้จับเข้าทำการและต้องตัวหรือยึดตัวผู้ที่ถูกจับอย่างแท้จริง (actual seizure of the person) เพื่อจะทำให้การจับกุมมีผลและเนื่องจากกฎหมายบัญญัติไว้ว่า "แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป" แสดงให้เห็นว่าผู้จับจะปฏิบัติตามขั้นตอนที่ (3) นี้ก็ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามขั้นตอนที่ (2) คือสั่งให้ผู้ที่จะถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับแล้วไม่เป็นผล จึงจำเป็นต้องใช้วิธีนี้ เช่น นาย ก. เห็นนาย ข. ใช้มีดแทงนาย ค. จนถึงแก่ความตาย นาย ก. ต้องการจับนาย ข. และได้แจ้งแก่นาย ข. แล้วว่าตนจะจับนาย ข. แต่ถ้าเพียงแต่นาย ก. จะสั่งให้นาย ข. ไปสถานีตำรวจพร้อมกับตน นาย ข. อาจจะไม่ได้ไปก็ได้ ดังนั้น นาย ก. จึงตรงเข้าจับยึดหน้าตัวนาย ข. ไปยังสถานีตำรวจได้

เช่นเดียวกันกับที่ได้เคยกล่าวมาแล้ว การจับจะมีผลโดยสมบูรณ์ (valid arrest) เมื่อบุคคลที่จะถูกจับได้ยอมรับและยอมจำนนอยู่ในความควบคุมของผู้จับแล้ว ดังนั้นตราบิตที่ผู้ถูกจับยังไม่ยอมรับหรือยอมจำนนโดยต่อสู้ หรือขัดขวางการจับ หรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนีผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้นั้นตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 83 วรรคสอง ซึ่งจะได้ศึกษาโดยละเอียดต่อไป

3.1.2. วิธีปฏิบัติในกรณีพิเศษ

วิธีปฏิบัติในการจับในกรณีพิเศษหรือที่นักนิติศาสตร์บางท่านเรียกว่ากรณีจำเป็น⁶ นี้คือ กรณีที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 83 วรรคสอง เนื่องจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. บุคคลซึ่งจะถูกจับ ขัดขวางการจับ หรือ
2. บุคคลซึ่งจะถูกจับ จะขัดขวางการจับ หรือ
3. บุคคลซึ่งจะถูกจับ หลบหนี หรือ
4. บุคคลซึ่งจะถูกจับ จะหลบหนี

เมื่อมีสาเหตุหรือพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งใน 4 อย่างดังกล่าวมาแล้ว ผู้ทำการจับมีอำนาจที่จะใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้นั้น ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

1) การใช้วิธีในการจับ

คือเป็นกรณีที่จะทำให้การจับสำเร็จผลสมตามความมุ่งหมายตามที่บัญญัติไว้ในวรรค 1 กล่าวคือเป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ที่จะถูกจับได้ยอมรับหรือยอมจำนนที่จะอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ที่ทำการจับนั่นเอง แต่ผู้จับไม่จำเป็นจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการจับตามที่กำหนดไว้ คือไม่ต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับว่าเขาต้องถูกจับแล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ แต่สามารถที่จะจับตัวผู้ถูกจับไปได้เลย เช่นนาย ก. เห็นนาย ข. ทหาร้ายร่างกายบุคคลอื่นจนได้รับอันตราย

⁶ เรื่องเดียวกัน

สาหัส และกำลังจะขึ้นรถจักรยานยนต์หลบหนีไป หากนาย ก. ไม่เข้าจับตัว นาย ข. ในทันที นาย ข. อาจจะหลบหนีไปได้ ดังนั้นนาย ก. จึงตรงเข้า ใช้กำลังจับตัวนาย ข. ได้โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งแก่นาย ข. ว่าตนจะจับ นาย ข. แล้วสั่งให้นาย ข. ไปทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พร้อมกับตน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 512/2480 การจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า นั้น ถ้าผู้ที่จะถูกจับกุมต่อสู้ขัดขวางมิให้จับ เจ้าพนักงานผู้จับไม่ต้องแจ้งแก่ผู้นั้นว่าเขาจะต้องถูกจับตั้งบังคับไว้ใน ป.ว.อ. มาตรา 83 วรรคแรก

2) การใช้ความป้องกันในการจับ

คำว่า "ป้องกัน" ในที่นี้ นักนิติศาสตร์ท่านหนึ่งให้ความเห็นไว้ว่าที่เรียกว่า ความป้องกันตามมาตรานี้ไม่หมายถึงการป้องกันสิทธิของเจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้จับ ซึ่งย่อมมีอยู่แล้วตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 68 แต่เป็นความป้องกันที่จะใช้เพื่อมิให้ผู้ที่จะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนีโดยที่ผู้ร่างกฎหมายเล็งเห็นแล้วว่า ลาพังแต่จะใช้วิธีการตามวรรค 1 นั้น การจับอาจไม่เป็นผลสำเร็จเนื่องจากลักษณะนิสัยของผู้ที่จะถูกจับมีความรุนแรงมากน้อยต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีบทบัญญัติวรรค 2 ให้สิทธิและอำนาจแก่เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับใช้ตามสมควรแก่พฤติการณ์เพื่อมุ่งหมายให้การจับนั้นสำเร็จผล หลักที่ว่า มีบัญญัติไว้ในกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฟิลิปปินส์ Rule 109, Rules of Court, sec.2, บัญญัติว่า "ห้ามมิให้ใช้กำลัง โดยไม่จำเป็นหรือไม่สมควรในการจับ..." และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสหพันธรัฐมาเลเซียมาตรา 15(2) บัญญัติว่า "ถ้าบุคคลผู้จะถูกจับขัดขวางต่อสู้การพยายามที่จะจับตนหรือพยายาม

ที่จะหลบหนีการจับ เจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่นอาจใช้วิธีการต่าง ๆ เท่าที่จำเป็นเพื่อที่จะให้การจับสำเร็จผล"⁷

นักนิติศาสตร์อีกท่านหนึ่งให้ความเห็นว่าในเรื่องใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายนั้น เป็นตนเองเกี่ยวกับการป้องกันสิทธิตาม บ.อ.มาตรา 68 นั้นเอง แต่รู้สึกว่าการปฏิบัติตาม บ.ว.อ.มาตรา 83 นี้ ผู้จับสามารถใช้สิทธิป้องกันได้กว้างขวางกว่าการใช้สิทธิป้องกันสิทธิตาม บ.อ.มาตรา 68 คือมาตรา 83 นั้นนอกจากผู้จับมีสิทธิตาม บ.อ.มาตรา 68 แล้ว ผู้จับยังมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันตามพฤติการณ์ในเหตุที่กล่าวไว้ ในมาตรา 83 วรรค 2 อีกด้วย (คูฎิกา 773/2502 ประกอบ) เพราะการป้องกันสิทธิตาม บ.อ.มาตรา 68 นั้น จะต้องปรากฏว่าเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย แต่ตาม บ.ว.อ.นั้น การที่บุคคลซึ่งจะถูกจับหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี จะว่าเป็นการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายได้อย่างไร แต่กระนั้นก็ตามผู้จับก็มิอาจใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้นั้นได้ และหากผลที่เกิดจากการจับกุมผู้ถูกจับบาดเจ็บหรือถึงตาย หากการจับได้ใช้วิธีหรือความป้องกันเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องแล้ว ไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิดราษฎรผู้ช่วยเหลือก็ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเช่นเดียวกัน (คูฎิกาที่ 241-242/2504 ประกอบ)⁸

สรุปแล้ว คำว่า "ป้องกัน" ตามความหมายของ มาตรา 83วรรค 2 นี้ไม่ใช้การป้องกันตามความหมายของมาตรา 68 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งผู้กระทำการป้องกันจะมีสิทธิใช้ก็ต่อเมื่อมีการ

⁷ไพจิตร บุญพันธุ์, "จับ", หน้า 14-15.

⁸อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 574.

ประทุษร้ายเกิดขึ้น เช่น มีการต่อสู้ขัดขวางการจับเท่านั้น แต่มีความหมาย
ทั่ว ๆ ไปที่กว้างกว่า คือหมายความถึงการป้องกันมิให้ผู้ที่จะถูกจับขัดขวาง
หรือจะขัดขวางการจับหรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนีนั้นเอง ดังนั้นใน
บางกรณีผู้ทำการจับอาจต้องใช้ความป้องกันตามความหมายของประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 83 วรรค 2 นี้ควบคู่กันไปกับการป้อง
กันตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญามาตรา 68 ด้วยก็ได้ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 196/2490 เจ้าทรัพย์ เข้าจับ
ผู้ร้ายซึ่ง เข้าไปในบริเวณบ้านเพื่อลักทรัพย์ผู้ร้ายถือมีดต่อสู้ เจ้าทรัพย์จึงทำ
ร้ายและมีผู้อื่นมาช่วยทำร้ายด้วย แต่เมื่อผู้ร้ายล้มลงแล้วก็มิได้ทำร้าย ดังนี้
เป็นการกระทำเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าและเป็นการป้องกันพอ
สมควรแก่เหตุ แม้ผู้ร้ายถึงตาย เจ้าทรัพย์และผู้มาช่วยทำร้ายก็ไม่มี ความผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 241-242/2504 พนักงาน
ตำรวจขอให้ราษฎรช่วยจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า ผู้กระทำความผิดซึ่ง
หน้าไม่ยอมให้จับและใช้ปืนยิงด้วย ราษฎรซึ่งอยู่ในฐานะช่วยเจ้าพนักงาน
กระทำการจับกุมย่อมมีอำนาจตาม บ.ว.อ.มาตรา 83 การที่ราษฎรใช้ปืนยิง
ถือว่ายิง เพื่อป้องกันตนเองและป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดหลบหนีการจับกุม
เป็นการป้องกันที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่ง เรื่องในการจับกุม

3) วิธีหรือความป้องกันที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์

สำหรับวิธีหรือความป้องกันที่จะใช้นั้น ตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 83 วรรค 2 บัญญัติว่าให้ใช้
เท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่ง เรื่องหมายความว่าใช้ได้เท่าที่จำเป็นหรือตาม
สมควร เพื่อให้การจับเป็นผลสำเร็จหรือป้องกันมิให้ผู้ที่จะถูกจับขัดขวาง
หรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนีไปเท่านั้น วิธีหรือ

ความป้องกันอย่างไรจึงจะถือว่าเหมาะสมแก่พฤติการณ์ ย่อมแล้วแต่ข้อเท็จจริง
เป็นเรื่อง ๆ ไป

เกี่ยวกับเรื่องนี้ นักนิติศาสตร์ในประเทศไทยได้
อธิบายไว้พอสรุปได้ดังนี้⁹

หลักสำคัญเบื้องต้นแรกตามมาตรา 83 วรรค 2
การใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายนั้นต้องกระทำไปเพื่อความมุ่งหมายที่จะจับ
ตัวบุคคลที่จะถูกจับให้ได้เท่านั้นไม่ใช่เพื่อการประทุษร้าย

ในการที่จะทำให้การจับเป็นผลสำเร็จนั้น การใช้
วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายดังที่บัญญัติไว้ในวรรค 2 นี้ ไม่ใช่ว่าจะต้อง
กระทำต่อตัวบุคคลที่จะถูกจับเสมอไปในกรณีที่ผู้ถูกจับต่อสู้ขัดขวาง เช่น เอา
วัตถุสิ่งใดมาถ่วงน้ำหนักให้ผู้ทำการจับทำการตามอำนาจหน้าที่ได้สะดวก ผู้จับก็
จะเอาสิ่งนั้นออก หรือเมื่อจำเป็นจะทาลายเสียก็ย่อมทำได้หรือในกรณีที่ผู้
จะถูกจับหลบหนี ผู้จับจะเอาวัตถุสิ่งใดมาขวางกั้นเสียมิให้ไปได้สะดวกหรือ
ยิงยางที่ล่อนเพื่อจะได้จับคนในรถ ดังนี้ก็ย่อมทำได้ (คำพิพากษาฎีกาที่
699/2502) แต่บางกรณีก็จำเป็นต้องกระทำต่อตัวบุคคลที่จะถูกจับโดยตรง
เพราะในขณะที่ทำการจับนั้นไม่มีโอกาสที่จะเลือกปฏิบัติได้ทางอื่น เช่น ชก
ต่อผู้ที่ถูกจับที่จะหลบหนีเพื่อที่จะจับมิฉะนั้นก็จะจับเอาตัวไปไม่ได้ หรือใช้
ไม้ตีศีรษะผู้ถูกจับ 1 ที ศีรษะแตกจึงจับตัวได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 238/2481)

⁹ ไพจิตร บุญพันธ์, จับ, หน้า 15-24.

การที่บุคคลที่จะถูกจับหลบหนีการจับกุมนั้นไม่ใช่
 เรื่องที่จะทำให้บุคคลผู้ทำการจับใช้กำลังในการจับกุมได้เสมอไป แต่
 พฤติการณ์ของการหลบหนีได้กำหนดขนาดของกำลังที่อาจใช้ ถ้าหากคนร้าย
 หรือบุคคลที่จะถูกจับไม่ได้ต่อสู้ขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับและ ไม่มีทางที่จะ
 ทำได้เช่นนั้น ถ้าจำเป็นจะต้องไล่ตามจับโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง ผู้จับก็จะต้อง
 ปฏิบัติ ศาลสูงสเปนเคยวินิจฉัยว่า "การใช้อำนาจตามกฎหมายไม่ได้เป็น
 หลักประกันว่ากฎหมายยอมให้ใช้กำลังได้ เว้นแต่ในกรณีที่ว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่
 เจ้าพนักงานถูกขัดขวางต่อสู้และ ไม่มีวิธีอื่นใดอีกที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตน และ
 ทำให้ผู้ที่ถูกจับเคารพเชื่อฟังตนได้"

ในการใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายนั้น อาจมี
 ความจำเป็นต้องใช้พาหนะในการติดตามจับ การขั้บรถวางกันหน้าผู้ที่ถูก
 จับหรือชนรถที่กำลังพาผู้ที่ถูกจับหลบหนีไป ก็เป็นวิธีหรือความป้องกันเหมือน
 กัน นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าการใช้วิธีหรือความป้องกันที่ว่านั้น อาจต้อง
 ใช้อาวุธบางอย่าง (คำพิพากษาฎีกาที่ 238/2481 และ 699/2502 ที่อ้าง
 แล้ว) มิฉะนั้นก็ไม่อาจจับตัวได้ ทั้งนี้ไม่ว่าผู้ที่ถูกจับนั้นมีอาวุธหรือไม่ หรือผู้
 จับมีอาวุธที่มีประสิทธิภาพร้ายแรงหรือด้อยกว่าของฝ่ายที่จะถูกจับเพียงใด
 ปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่าการที่ได้ใช้อาวุธไปนั้น ได้กระทำไปเท่าที่จำเป็นตาม
 สมควรแก่พฤติการณ์ อันจะถือว่าเป็นวิธีหรือความป้องกันที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์
 แห่งเรื่องในการจับหรือไม่เท่านั้น

เพียงแต่ผู้ที่ถูกจับเป็นคนร้ายสำคัญไม่ทำให้
 เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้จับจับตายคนร้ายนั้นได้ (ดูคำพิพากษาฎีกาที่
 738/2491) เพราะมนุษย์แม้จะเป็นคนร้ายมีชื่อเสียงสักเพียงไร ชีวิตของ
 บุคคลผู้นั้นก็ย่อมมีค่าเช่นเดียวกับบุคคลอื่น เป็นหน้าที่ของผู้ทำการจับควรจะ
 เพิ่มความระมัดระวังในการจับยิ่งขึ้นเท่านั้น เพราะยังรู้ไม่ได้ว่าผู้ที่ถูกจับ
 ได้กระทำผิดจริงหรือไม่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา ๕๕

มาตรา 15(3) บัญญัติไว้ว่า มิให้ผู้ทำการจับกระทำต่อบุคคลที่จะถูกจับนั้นถึงแก่ความตาย ถ้าหากว่าบุคคลนั้น ไม่ได้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดซึ่งต้องโทษถึงประหารชีวิต

ปัญหาอีกข้อหนึ่งก็คือ ในการใช้วิธีหรือความบ่อนักทั้งหลายที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น ผู้ทำการจับจะต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้อื่นคือจะต้องระวังไม่ก่อความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของบุคคลภายนอกด้วยหรือไม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ชีวิต ฯลฯ ของบุคคลภายนอกนั้นอยู่ในความหมายที่ว่าพฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับด้วยหรือไม่ ตัวบทมีความว่า "ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธี..." จึงอาจทำให้เห็นไปว่ามีสิทธิอำนาจทำได้เต็มที่ โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตหรือทรัพย์สินของบุคคลอื่นซึ่งไม่ชอบในการแปล (ตัวบทฉบับภาษาอังกฤษมีความว่า "the arrester may use all means..." ซึ่งหมายความว่า จะใช้ก็ได้ไม่ใช้ก็ได้) ในการที่จะทำการจับนั้น ย่อมเป็นที่เข้าใจกันได้ว่าอาจมีบุคคลอื่น หรือทรัพย์สินของบุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยไม่มากนักน้อย ฉะนั้นในขณะที่เดียวกันผู้ทำการจับย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวัง โดยคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลอื่นด้วย

แนวความคิดของนักนิติศาสตร์ในต่างประเทศพอ

สรุปได้ดังนี้¹⁰

¹⁰ John N. Ferdica, Criminal Procedure for the Law Enforcement Officer, pp.27-29.

ในการจับนั้นเจ้าพนักงานอาจจะใช้กำลังได้เท่าที่
เหมาะสมแก่พฤติการณ์โดยคำนึงถึงสภาพหรือลักษณะของการกระทำความผิด
ชื่อเสียงของผู้ที่จะถูกจับโอกาสที่จะขอความช่วยเหลือในการจับ การพกพา
อาวุธ และคำพูดหรือกิริยาอาการของผู้ที่จะถูกจับด้วย

อย่างไรก็ตามการใช้กำลังนั้นจะต้องไม่เป็นการ
ทารุณโหดร้ายต่อผู้ต้องหา เพราะการที่กฎหมายให้อำนาจในการจับไว้ นั้น ก็
โดยที่มีวัตถุประสงค์เพียงอย่างเดียว คือเพื่อนำตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำ
ความผิดมาดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ไม่ใช่เพื่อให้กระทำการแก้
แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด

การใช้กำลังในการจับนั้น นอกจากจะใช้เพื่อป้องกัน
ตนเองโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วยังเป็นการกระทำให้การจับเป็นผลสำเร็จ
และอาจใช้กำลังจนทำให้ผู้ที่จะถูกจับถึงแก่ความตายได้เฉพาะกรณีการกระทำ
ความผิด Felony เท่านั้น จะใช้ในกรณีการกระทำความผิด Misdemeanor
ไม่ได้ โดยถือหลักว่าการปล่อยให้ผู้กระทำความผิด Misdemeanor หลบหนี
หรือหลุดรอดไปได้ นั้น ยังดีกว่าการต้องสูญเสียชีวิตของคนไป (The rule
is that it is better that a misdemeanor escape rather
than a human life be taken)

นอกจากนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า เนื่องจาก
อำนาจและหน้าที่ในการจับของราชฎานั้นเป็นอำนาจและหน้าที่รองจากอำนาจ
และหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น
อำนาจและหน้าที่ของราชฎที่จะใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายแห่งเรื่องใน
การจับนั้น จึงน่าจะเป็นรองจากอำนาจและหน้าที่ในการใช้วิธีหรือความ
ป้องกันของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าเป็น
กรณีที่มีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจอยู่ด้วย ราชฎจะมีอำนาจหรือหน้าที่

ในการใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายแห่งเรื่องในการจับ ก็เพียงในฐานะที่ช่วยให้การจับของพนักงานฝ่ายการปกครองหรือตำรวจสำเร็จผลไปเท่านั้น ดังนั้นถ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสามารถหรืออยู่ในสภาพที่จะสามารถใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเหล่านั้นได้แล้ว ราษฎรก็ไม่สามารถที่จะใช้วิธีหรือความป้องกันนั้นได้

สำหรับกรณีการใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้นั้นตามวรรค 2 ของมาตรา 83 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมได้มีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยไว้เป็นแนวทางดังนี้

กรณีที่ใช้วิธีและความป้องกันเหมาะสมแก่พฤติการณ์

คำพิพากษาฎีกาที่ 339/2469 โจทก์เอาก้อนยาใส่คุ่มน้ำของจำเลยแล้วหนีไป จำเลยค้นพอสงสัยว่าเป็นยาเบื่อเมาจึงเรียกลูกจ้างให้ติดตามโจทก์ไปที่ตลาด ครั้นพบโจทก์ ลูกจ้างจำเลยจึงล้อมไว้ โจทก์ก็พยายามจะหนีไม่ยอมให้จับโดยดี พวกลูกจ้างของจำเลยต้องใช้กำลังบ้างจึงจับโจทก์ไว้ได้ โจทก์มีรอยพกซ้ำตำเขียวที่หน้าอก 1 แห่ง ดังนี้ จำเลยไม่มีความผิด

คำพิพากษาฎีกาที่ 146/2472 เด็กชาย ว. อายุ 6 ขวบ เข้าไปลักเก็บผลมะม่วงในสวนของบิดามารดาจำเลย ๆ จึงจับ ว. มัดมือคร่อมไว้กับต้นมะม่วงประมาณ 20 นาที แล้วนางหึงมารดาจึงมาขอรับตัว ว. จำเลยก็มอบให้ไปโดยดี ดังนี้จำเลยยังไม่มีความผิดฐานทำให้เสื่อมเสียอึสระภาพ

คำพิพากษาฎีกาที่ 737/2473 มีผู้ไล่ตำร้ายจำเลยไปจนถึงในบ้านจำเลยจึงตีผู้นั้น 1 ที ศีรษะแตก แล้วจับตัวมัดไว้เพื่อนำส่งเจ้าพนักงาน ดังนี้จำเลยไม่มีโทษ จำเลยทำการป้องกันตัวพอสมควร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 196/2490 เจ้าทรัพย์เข้าจับ
ผู้ร้ายซึ่งเข้าไปในบริเวณบ้านเพื่อลักทรัพย์ ผู้ร้ายถือมีดต่อสู้ เจ้าทรัพย์จึง
ทำร้ายและมีผู้อื่นมาช่วยทำร้ายด้วย แต่เมื่อผู้ร้ายล้มลงแล้วก็ได้ทำร้าย
ดังนี้เป็นการกระทำเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า และเป็นการป้องกันพอ
สมควรแก่เหตุ แม้ผู้ร้ายถึงตาย เจ้าทรัพย์และผู้มาช่วยทำร้ายก็ไม่มี ความผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 238/2481 ตำรวจสองคน
เข้าจับผู้ลักลอบจับสัตว์น้ำในเขตหวงห้าม ผู้ถูกจับไม่ยอมให้จับเกิดปลุกปล้ำ
กัน ผู้ใหญ่บ้านเข้าช่วยจับโดยใช้ไม้ตีศีรษะผู้ถูกจับ 1 ที่ ศีรษะแตกจึงจับตัว
ได้ เป็นการใช้อาวุธพอสมควรแก่พฤติการณ์ ผู้ใหญ่บ้านไม่มีความผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 699/2502 จำเลยเป็น
พนักงานป่าไม้บอกให้รถยนต์ซึ่งบรรทุกไม้ผิดกฎหมายหยุด รถไม่หยุด จำเลย
ยิงยางที่ล้อเพื่อให้รถหยุดจะได้จับคนและไม้ผิดกฎหมายตามอำนาจ โดยใช้วิธี
เท่าที่เหมาะแก่พฤติการณ์แห่งเรื่อง ในการจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา มาตรา 83 ไม่ผิดฐานทำให้เสียทรัพย์

กรณีที่ใช้วิธีและความป้องกันไม่เหมาะสมแก่

พฤติการณ์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 406/2523 ผู้ตายยิงปืนมา
ทางจำเลยที่ 1 ก่อน จำเลยยิงผู้ตายที่หันหลังวิ่งหนี ไม่แน่ว่าผู้ตายจะหัน
กลับมายิงจำเลยอีกหรือไม่ ภัยอันตรายที่จะเกิดจากผู้ตายจึงยังไม่หมดไป
และจำเลยที่ 1 ช่วยเจ้าพนักงาน มีอำนาจที่จะจับผู้ตายซึ่งกระทำความผิดซึ่ง
หน้าได้ ผู้ตายถูกยิงอวัยวะสำคัญถึงแก่ความตายทันที เห็นได้ว่ามีเจตนาฆ่า
เป็นการใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายไม่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องใน
การจับผู้ตาย และเป็นการป้องกันเกินกว่ากรณีแห่งการจำต้องกระทำเพื่อ
ป้องกันตัวตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1119/2502 จำเลยเป็น
 ราษฎรใช้มีดแทงนายผลตาย โดยมีเหตุให้จำเลยเข้าใจโดยสุจริตว่านายผล
 เป็นผู้ร้ายปล้นทรัพย์นายเป แม้นายผลจะหนีต่อไป เพราะกลัวจะถูกจำเลย
 กับราษฎรทำร้าย จำเลยก็เข้าใจโดยสุจริตว่าจะต้องจับนายผล เพราะ
 เป็นผู้ร้ายให้ได้ตามคำเรียกร้องของผู้ใหญ่บ้าน เมื่อนายผลต่อสู้ต้องใช้กำลัง
 แต่การที่จำเลยแทงนายผลตายนั้น เป็นการกระทำเกินสมควรแก่เหตุและเกิน
 กว่าความจำเป็นที่จะต้องกระทำ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 621-622/2490 พลตำรวจ
 ตรวจการไปพบเรือบรรทุกสุราเถื่อนเรียกให้หยุดก็ไม่หยุด เมื่อเทียบเรือ
 เข้าไปคนในเรือใช้มีดฟันถูกตำรวจเมื่อเรือห่างกันออกมา 2 ศอก ตำรวจ
 จึงใช้ปืนยิงตาย เป็นการฆ่าคนตายในการจับกุมเกินกว่าเหตุ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 738/2491 จำเลยที่ 1 เป็น
 ผู้ใหญ่บ้านจำเลยที่ 2 เป็นผู้ช่วย ปฏิบัติการตามหน้าที่โดยจับกุมผู้ตายซึ่งเป็น
 ผู้ร้ายสำคัญเรื่องปล้นทรัพย์ ผู้ตายวิ่งหนี จำเลยที่ 1 เกรงความผิดจึงสั่งให้
 จำเลยที่ 2 ยิง ถือว่าการกระทำของจำเลยเป็นการกระทำตามมาตรา 83
 วรรค 2 แต่กระทำเกินสมควรแก่เหตุหรือเกินกว่าที่กฎหมายอนุญาตให้ทำได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1429/2492 จำเลยที่ 1
 เป็นปลัดอำเภออยู่กับจำเลยที่ 3 เป็นตำรวจควบคุมผู้ต้องหาในข้อหาฐานหมิ่น
 ประมาทและขัดขวางต่อสู้เจ้าพนักงานระหว่างควบคุมผู้ต้องหาหลบหนี
 จำเลยที่ 1 สั่งให้จำเลยที่ 3 ยิงผู้ต้องหาขณะกำลังวิ่งหนี ถึงแก่ความตาย
 ดังนี้ถือว่าจำเลยที่ 1 ที่ 3 มีความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนา

3.2 มาตรการในทางปฏิบัติภายหลังการจับ

เมื่อการจับได้กระทำไปโดยเสร็จสมบูรณ์แล้ว กล่าวคือ ผู้ที่จะถูกจับยอมรับหรือยินยอมที่จะอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ทำการจับ ฐานะผู้ที่จะถูกจับได้กลายเป็นผู้ถูกจับไปผู้ทำการจับจะต้องทำอะไรต่อไปนั้น กฎหมายได้บัญญัติมาตรการในทางปฏิบัติภายหลังการจับไว้ดังต่อไปนี้

3.2.1. การนำเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84 วรรคแรกบัญญัติไว้ว่า "เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยทันที และเมื่อถึงที่นั้นแล้วถ้ามีหมายจับก็ให้เอาออกอ่านให้ผู้ถูกจับฟังทั้งให้แจ้ง เหตุที่จับนั้นด้วย"

ตามมาตรา 84 วรรคแรกนี้ มีผู้ให้คำอธิบายไว้ว่า กฎหมายได้บัญญัติถึงหน้าที่ของผู้จับ ซึ่งเป็นกรณีต่อเนื่องกับกรณีการจับตามมาตรา 83 โดยกำหนดหน้าที่ของผู้จับไว้ 2 ประการคือ¹¹

1) เมื่อจับได้แล้ว (ไม่ว่าจะเป็นการจับโดยละม่อม โดยผู้ถูกจับยอมไปที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยดี หรือ ต้องใช้กำลังในการจับโดยผู้ถูกจับขัดขวางหรือหลบหนีแต่ก็จับตัวได้) เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงาน

¹¹ดร.หยุด แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศึกษาทางคำพิพากษา, หน้า 643.

ฝ่ายปกครองหรือตำรวจแห่งท้องที่ที่มีการจับโดยทันที ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้
 หน่วงเหนี่ยวผู้ถูกจับไว้ระหว่างทางโดยไม่จำเป็น เพราะควรจะรีบดำเนินการ
 การเกี่ยวกับผู้ถูกจับเสียโดยเร็วที่สุด และ

2) เมื่อถึงที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือ
 ตำรวจถ้ามีหมายจับก็ให้อาหมายจับ (ซึ่งรวมถึงสำเนาหมายและโทรเลขว่า
 ได้ออกหมายจับแล้วตามมาตรา 1(9) ด้วย) ออกอ่านให้ผู้ถูกจับฟัง และ
 แจ้งเหตุที่จับให้ผู้ถูกจับทราบ

ถ้าเจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับไม่เอาตัวผู้ถูกจับ
 ไปที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยทันที การควบคุมตัวผู้ถูก
 จับดังกล่าวก็เป็นความผิดต่อเสรีภาพตามประมวลกฎหมายอาญา

สำหรับเรื่องนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ถ้าราษฎรเป็นผู้จับ
 ราษฎรมีหน้าที่เฉพาะแต่ที่กล่าวไว้ในข้อ 1) เพราะกรณีในข้อ 2) เป็นกรณีที่
 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จับ และนอกจากนั้น ถ้าเป็นกรณีที่
 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจร่วมในการจับอยู่ด้วย หน้าที่ดังกล่าวนี้ก็
 เป็นหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้น ตามหลักที่ว่าอำนาจและ
 หน้าที่ในการจับของราษฎรเป็นอำนาจและหน้าที่รองจากของพนักงานฝ่าย
 ปกครองหรือตำรวจดังที่กล่าวมาแล้ว ราษฎรจะใช้อำนาจและหน้าที่ได้ก็แต่
 ในฐานะเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเท่านั้น

3.2.2. การบันทึกชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับอีกทั้งข้อความและ
พฤติการณ์แห่งการจับไว้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84
วรรค 3 บัญญัติไว้ว่า "ถ้าราษฎรเป็นผู้จับ ให้บันทึกชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับ
อีกทั้งข้อความและพฤติการณ์แห่งการจับไว้ แล้วให้ผู้จับลงลายมือชื่อกำกับไว้
เป็นสำคัญ"

ตามมาตรา 84 วรรค 3 นี้ กฎหมายบัญญัติไว้เกี่ยวกับ
กรณีที่ราษฎรเป็นผู้จับโดยเฉพา โดยกำหนดให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง
หรือตำรวจ ซึ่งรับตัวผู้ถูกจับมาส่งบันทึกชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับ อีกทั้งข้อ
ความและพฤติการณ์แห่งการจับ (เช่นลักษณะของการกระทำความผิด หรือวิธี
การจับโดยละม่อมหรือต้องใช้อำนาจ) ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักฐานในการจับ การ
เป็นพยาน หรืออาจมีการฟ้องร้องราษฎรผู้จับในเวลาภายหลังได้ หากการจับ
นั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย

3.2.3. การจัดการพยาบาลผู้ถูกจับ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84
วรรค 4 บัญญัติไว้ว่า "ในกรณีที่เป็น เจ้าพนักงานหรือราษฎรที่ทำการจับ
จะจัดการพยาบาลผู้ถูกจับเสียก่อนนำตัวไปส่งตามมาตรานี้ก็ได้"

กรณีนี้เป็นข้อยกเว้นของวรรคแรก (ซึ่งกำหนดหน้าที่ให้
เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับ นำผู้ถูกจับมาส่งที่ทำการพนักงานฝ่าย
ปกครองหรือตำรวจทันที) เฉพาะในกรณีจำเป็นต้องจัดการพยาบาลผู้ถูกจับ
เสียก่อน เช่น ผู้ถูกจับต่อสู้ขัดขวาง ผู้จับจำต้องใช้ไม้ตีศีรษะผู้ถูกจับแตก แต่
โลหิตไหลมากถ้านำตัวผู้ถูกจับไปที่ทำการฝ่ายปกครองหรือตำรวจทันที จะเป็น

ภยันตรายแก่ชีวิตของผู้ถูกจับ ผู้จับอาจพาตัวผู้ถูกจับไปรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลก่อนก็ได้¹²

3.2.4. การใช้วิธีควบคุมผู้ถูกจับ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 86 บัญญัติไว้ว่า "ห้ามมิให้ใช้วิธีควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้เขาหนีเท่านั้น"

คำว่า "วิธีควบคุม" ในที่นี้หมายถึงมาตรการที่ผู้จับใช้กับผู้ถูกจับหลังจากที่มีการจับกุมแล้ว เพื่อให้ผู้ถูกจับคงอยู่ในอำนาจของผู้จับต่อไป เช่น การมัดมือหรือใส่กุญแจมือล่ามโซ่ การใช้กำลังจับยึดตัวการกักขังในรถยนต์คุมขัง เป็นต้น¹³

นักนิติศาสตร์ได้ให้ความเห็นว่า มาตรานี้เป็นบทบัญญัติห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เขาหนี ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแยกการจับกับการควบคุมภายหลังที่จับตัวได้แล้วออกจากกัน โดยวางเงื่อนไขที่จะใช้กำลังกับผู้ถูกจับไว้ต่างกันกล่าวคือ ในการจับมาตรา 83 กำหนดว่าผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับ เช่น

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 645.

¹³ ศ.คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 207.

อาจเอาไม้ตีเขาผู้จะถูกจับ ซึ่งกำลังวิ่งหนีให้ล้มลงเพื่อที่จะจับตัวให้ได้ แต่เมื่อจับผู้ถูกจับได้แล้ว จะต้องพิจารณาการผู้ถูกจับหรือไม่เพียงใดเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งต้องแล้วแต่ความจำเป็น เช่น ถ้าผู้ถูกจับเป็นสตรีซึ่งอาจขอให้ไปฉด ที่ทำการพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยดีได้ ก็ต้องขอให้เขาไปโดยดีจะใส่กุญแจมือไม่ได้ ถ้าผู้จับใช้วิธีควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าความจำเป็น ผู้จับก็มีความผิดต่อเสรีภาพตามประมวลกฎหมายอาญา¹⁴

สำหรับกรณีนี้อาจพิจารณาจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยไว้เป็นแนวทาง ในกรณีของเจ้าพนักงานไว้ ดังนี้

ในเรื่องการควบคุมของราษฎรนี้ก็เช่นเดียวกันกับที่ได้เคยกล่าวมาแล้วในเรื่องอำนาจและหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งถือว่าเป็นอำนาจและหน้าที่หลัก ส่วนอำนาจและหน้าที่ของราษฎรเป็นอำนาจรอง ดังนั้นถ้ามีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่สามารถหรืออาจจะสามารถควบคุมได้แล้ว อำนาจของราษฎรที่จะควบคุมก็จะหมดไปราษฎรจะใช้อำนาจควบคุมผู้ถูกจับได้ก็แต่ในฐานะ เป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 889/2481 แม้โจทก์จะได้แสดงว่าจำไม่เคารพต่อจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นกำนันในขณะกระทำการตามหน้าที่ และจำเลยที่ 1 เห็นว่าเป็นความผิดก็ดี แต่ก็เป็นการผิดเพียงเล็กน้อยโจทก์เคยเป็นผู้แทนจำบล มีบ้านช่องอยู่ในความปกครองของจำเลยเอง ความผิดของโจทก์เพียงเท่านั้น ไม่น่าคิดว่าโจทก์จะหลบหนีและจำเลยจะต้องพยายาม

¹⁴ดร.หยุด แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศึกษาทงคำพิพากษา, หน้า 648-649.

ปล้ำจับกุมในขณะนั้น ทั้งเมื่อจับโจทก์ได้แล้วยังได้เอาโซ่ล่ามมือโจทก์ไว้อีก การกระทำของจำเลยที่ 1 จึงเป็นการกระทำเกินกว่าจำเป็น มีความผิด ตามกฎหมายลักษณะอาญามาตรา 270 ฐานหน่วงเหนี่ยวกักขัง โดยมีชอบด้วย กฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 590/2485 จำเลยจับโจทก์มาในข้อหาเกี่ยวกับแย่งกรรมสิทธิ์ในข้อพิพาท ได้ล่ามโซ่ตัวโจทก์ทั้งสามติดกันแล้ว จำเลยคุมตัวโจทก์ไปส่งบ้านกานัน โดยจำเลยเองรู้ว่าโจทก์เป็นผู้มีหลักฐานบ้านช่องทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดมีการแสดงว่ามีสาเหตุกับจำเลย จำเลยจึงแก้งล่ามโซ่เพื่อประจาน ทั้งเป็นที่เห็นได้ว่าโจทก์เป็นหญิงไม่น่าจะหลบหนีได้ ดังนั้นจำเลยมีความผิดฐานทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 744/2501 การควบคุมผู้ต้องหา ผู้ควบคุมต้องพิเคราะห์ไม่ใช้วิธีเกินกว่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้เขาหนีเท่านั้น หากใส่กุญแจมือร้อยโซ่ผู้ต้องหา มิใช่เพื่อมิให้หนี แต่เพื่อให้ได้อาย แม้จะไม่มีเจตนาถ่วงล่าช้า เป็นส่วนตัวหากเพื่อปราบปรามเจ้ามือสลากกินรวบ ก็เป็นความผิดตามกฎหมายอาญามาตรา 145

3.2.5. การค้นตัวผู้ถูกจับ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้เฉพาะแต่อำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่จะทำการค้นในกรณีต่าง ๆ ดังนั้นแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะไม่ได้บัญญัติห้ามราษฎรไม่ให้ทำการค้นไว้โดยเฉพาะ แต่ก็ไม่ได้ให้อำนาจไว้ ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ราษฎรผู้ทำการจับไม่มีอำนาจค้นตัวผู้ถูกจับเพื่อยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานแต่อย่างใด

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า ถ้าหากปรากฏว่าผู้ถูกจับมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นที่อาจเป็นอันตราย หรือที่ผู้ถูกจับอาจใช้เพื่อขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับกุมหรือควบคุมหรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ราษฎรผู้จับอาจค้นและยึดเอาสิ่งของต่าง ๆ เหล่านั้นไว้ได้ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 83 วรรค 2 และมาตรา 86 ดังได้กล่าวมาแล้ว